

דעת הפרשה

דעה ומוסר

שנאמרו במסגרת שיעורי

הרב מאיר גרוסברד שליט"א

מגדלי התאומים רמת גן

צעירי הגבעה גבעת שמואל

בית מתתיהו גבעת שמואל

דעת הפרשה

תחושת חולשה וענווה פסולה - מעצת היצר הרע

שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים

בפרשה זו של חטא המרגלים, מצא רבינו **החפץ חיים** ללמוד וללמד לקח גדול בדרכי מלחמת היצר הרע, הבא אל האדם בשני אופנים שונים:

לפעמים מכניס היצר בלב האדם את מידת הגאווה, וגורם לו להרהר על כך שהוא מיראי ה' החשובים ומצוי בדרגה גבוהה, מי ידמה לו ומי ישווה לו...

אך לפעמים נוקט היצר הרע בתחבולה הפוכה. הוא מכניס בלב האדם דווקא הרהורים של חולשה ורפיסות, שסכנה רבה טמונה בהם: כאשר ירצה אותו אדם להתרומם ולהתחזק, הרהורים אלו מחלישים אותו וגורמים לו להאמין שהוא כלל לא ראוי ולא מסוגל... כך ממשיך היצר להקטינו ולהשפילו בעיני עצמו, והכל בכדי שלא יתחזק ויעשה את המעשה הטוב.

וכך זה היה במרגלים. במקום לראות את הארץ הטובה והמוצלחת, שמגדלת אנשים חזקים ומצמיחה פירות גדולים, חלחלו לליבותיהם מחשבות של חוסר אמונה בה' ופקפוק ביכולת לנצח את יושבי הארץ, שהרי נדרשים עבור כך זכויות גדולות - והם לא ראויים לזה...

הבה נהיה מודעים, נתבונן ונישמר מפני סכנה זו. עלינו להבחין ולהכיר היטב בעצמנו האם אנו נמנעים ממעשה טוב זה או אחר מחמת טיעונים ענייניים, או שמא ח'ו נפלנו למלכודת היצר שמטעה אותנו שאנו (כאילו) חלשים.

פגם במידת הביטחון גורר עוון

שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים

המכתב מאליהו (חלק א' עמ' 189) מבאר את חטא המרגלים, שחשבו לעשות יותר מדי השתדלות, והיה חסר להם לפי דרגתם ממידת הביטחון. מזה הגיע הדרדור הגדול, וכך נגררו ללשון הרע.

בדבריו מסביר הרב דסלר זצ"ל כי הפתרון לזה הוא הסתפקות במועט, בצירוף תפילה מעומק הלב להכיר כי הכל מה'.

חיזוק במידת הבטחון שהכל מאת ה', יציל אותנו גם מהעוון החמור של לשון הרע.

החשש של משה רבינו

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה בֵּן נֹן יְהוֹשֻׁעַ

בתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר, כי כשראה משה את ענוותנותו הוסיף לו את האות י' וקרא את שמו יהושע.

את הקשר בין ענוותנותו של יהושע לבין זה שהוא עלול להצטרף לעצת המרגלים, מבאר **רבי דב בער אליעזרוב זצ"ל** (דבר ציון), מכיון שטענתם של המרגלים שאין לעם ישראל מספיק חוזק וכך בכדי לנצח את הנפילים הגדולים, נסמכת לכאורה על מידת הענוה, ולפיכך חשש משה שיצטרף יהושע בן נון עמהם.

לפיכך התפלל עליו "יהושע", שהש"ת יושיעו ויצילו מעצת המרגלים.

סגולת קדושת ארץ ישראל - מול הסכנה הטמונה בה...

וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוּת

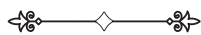
תרגום יונתן בן עוזיאל: וכל האנשים שבה אנשים בעלי מידות רעות.

מבואר אפוא כי המרגלים באו ואמרו שארץ ישראל היא מקום הגורם לגדל בו מידות רעות. טענה זו כשלעצמה - אומר **רבי שרגא גרוסברד זצ"ל** (דעת שרגא) - יש בה מן האמת. כיון שכך היא תכונתו של דבר קדוש, שטמונה בו גם סכנה.

כך למשל אמרו חז"ל על התורה הקדושה, שאם זכה האדם היא מגדלת ומרוממת אותו, אבל אם לא זוכה לזכך את מידותיו נעשית לו סם המות. ואף ארץ ישראל, ארץ הקודש, אם עושים בה את רצון ה' הרי היא מקדשת ומרוממת את האדם היושב בה בעידון המידות ובקדושה יתרה. ואילו כאשר לא עושים בה את רצון ה', הרי היא מגדלת את הרוע והאפל שבאדם.

על זה נאמר 'כשהם עולים עולים עד למרום, וכשהם יורדים יורדים עד לתהום'. המרגלים בדברי דיבתם, התעלמו מן הרישא של מעלת הארץ, ובחרו לומר רק את ההשלכות של הסיפא, שזוהי ארץ שמגדלת מידות רעות.

ולואי ונזכה אנו לנצל את קדושת התורה וקדושת ארץ ישראל - לעליה ושגשוג במידות טובות, שיהיו לנו לסם של חיים.

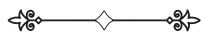

בכל מקום שנפנה מזכירים פתילי הציצית שזכר ועונש

וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'

על כוחה וסגולתה העצומה של הציצית מסופר בגמרא (מנחות דף מ"ד), מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצוות ציצית, שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ד' מאות זהובים בשכרה, שיגר לה וקבע לה זמן, כשישב כנגדה באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו, נשמת ממנה, אמרה לו איני מניחתך עד שתאמר לי מה מום ראית בי, אמר לה העבודה שלא ראיתי אשה יפה כמוך אלא מצוה אחת ציונו ה' אלוקינו וציצית שמה וכתוב בה אני ה' אלוהיכם שני פעמים אני הוא שעתידי לפרע אני הוא שעתידי לשלם שכר.

המהר"ל (דרוש לשבת הגדול דף כה) מבאר, מה הכוח המיוחד הטמון בציצית שמראה על שזכר ועונש: בפתילי הציצית יש את התכלת ואת הלבן, התכלת מראה על רקיע השמים ודין של כסא הכבוד שהוא עונש לרשעים, והלבן מראה על השכר הטוב המשולם לצדיקים. והפתילים נמצאים בקצה הבגד, ללמד כי הבגד הוא הכיסוי הזהה שיש לצדיק ולרשע, לא נראה ההבדל ביניהם, אבל בקצה יש את הפתילים שבאים ללמד שלעתיד לבוא כשאין את הגוף הגשמי - יש שכר ועונש. וציוה ה' שיעשה אדם סימן בכנף בגדו, שיזכר בכל מקום שיפנה שיש שכר ועונש, וזה ירחיקהו מהעבירה ויקרב אותו לעשות את מצוות ה'.

"דברי תורה על ליבו" - התרופה לבלבול הדעות ולחרדות

וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם

דרשו חז"ל (ברכות דף י"ב ע"ב): 'אחרי לבבכם' זו מינות 'ואחרי עיניכם' זו זנות. ואמרו בתנא דבי אליהו (זוטא פרק ט"ז): ועוד אמר רבי שמעון בן יוחאי, כל הנותן דברי תורה על לבו, מעבירין ממנו עוד עשרה דברים קשים: א. הרהורי עבירה, ב. הרהורי חרב, ג. הרהורי מלכות, ד. הרהורי שטות, ה. הרהורי יצר הרע, ו. הרהורי זנות, ז. הרהורי אשה רעה, ח. הרהורי עבודה זרה, ט. הרהורי עול בשר ודם, י. הרהורי דברים בטלים.

כל דברי חז"ל הם קודש קדשים. ואומר **הסטייפלר** (חיי עולם, הקדמה) שלמדים אנו מכאן על הדרך האמיתית להינצל מבלבול של הרהורי מינות והרהורי זנות - שהיא אך ורק על ידי התחזקות בתורה, תפילה ועבודה ה'. כך הרהורים יחלפו וייעלמו כליל במשך הזמן, והיא התרופה היחידה להינצל מכל אלו כדברי התנא דבי אליהו.

נזכה שיהא עסקנו בתורה ובמצוות, וניצל מכל ההרהורים הרעים - כולל פחד וחרדה של הרהורי חרב בשעות קשות המתרגשות לבוא לעולם, והבוטח בה' חסד יסובבנו.

"הקול קול יעקב"

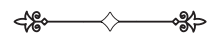
בימים אלו בו העם היושב בציון נתון בימי מלחמה ה", הבאנו שני מעשים משקיעותם בלימוד של רבותינו בזמן ההפגזות, האחד אודות רבן של ישראל הגר"ש אלישיב זצוק"ל, והשני מאחד מגאוני התורה העצומים שבדור שלפני פנינו.

בזמן מלחמת ששת הימים למדתי בכולל של ישיבת מאה שערים שהיה קרוב לבית אאמו"ר זצ"ל. כשנשמעה האזעקה הראשונה שבישרה את פרוץ המלחמה, חיפשתי לעצמי מקום מקלט סמוך, עליתי לבית הוריי, ויחד רצנו להסתתר, הייתי היחיד ששהיתי עם אאמו"ר אז. הייתה זו דירה בקומה תחתונה, ושם הסתתרנו בחדר פנימי.

הלילה הראשון של המלחמה היה קשה ביותר. ליל זוועה של פחדים נוראים. הלגיון הירדני הפגז את ירושלים בפגזים ופצצות שהתעופפו לכל עבר ללא הבחנה. בתים נהרסו ואנשים נהרגו. בשכונת מאה שערים שם שהינו, התגבר הפחד ביותר. קולות וברקים נשמעו מכל עבר שהחרידו את התושבים. כל פגז שנפל הרעיד את האוויר והשליט פחד עצום. קול הנפילה נשמע כ"כ בבירור עד שיכולנו לשער באיזה רחוב נפל הפגז והיכן פגע. אנשים חשבו שזה הסוף.

דממה מתוחה שררה בחדר, אין לתאר את הפחד הנורא. כל אחד התייחד עם עצמו. החרדה שיתקה את כולם ומנעה כל אפשרות של ריכוז ויישוב הדעת מינימליים. היו כאלו שמלמלו פרקי תהלים, אחרים עסקו בווידיאו ובחשבון הנפש. רוב יושבי המקלט היו משותקים מרוב אימה.

לפתע פנה אלי אבי מורי ואמר לי: 'משה, איך האב א תירוצ אויף א שווערער רמב"ם' - יש לי תירוצ על רמב"ם קשה... מדובר היה ברמב"ם העוסק בדיני ממונות. אאמו"ר החל לומר בפני את דברי הרמב"ם, הסביר לי את הקושיה שכולם מקשים עליו ואת התירוצ המחדש שעלה זה עתה במוחו. ותוך כדי דבריו ברמב"ם אני שומע פיצוצים עזים ומחרידים, והוא המשיך בחידושו כאילו לא אירע דבר. האמת היא שלא הבנתי מילה ממה שאמר לי, לא הייתי מסוגל להתרכז לרגע, הפחד שיתק אותי, ואף אם רציתי לשמוע הדי הפיצוצים העזים מנעו ממני. לא הבנתי איך שייך בכלל לחשוב ביישוב דעת כזה על רמב"ם, כשפחד מוות שורר לנגדנו. אולם אאמו"ר היה רגוע לגמרי, מוחו פעל בריכוז מלא כאילו הוא יושב על הסטנדר בביהמ"ד ולומד כימים כתיקונם. התמדתי הייתה כה חזקה, עד שהד הפגזים הנורא לא הגיע לאוזניו ולא פגע בריכוזו כלל. זכרני איך שאנשים עמדו משתוממים לראות את המחזה המופלא, כאשר אאמו"ר רכון על הגמרא בעומק העיון וכאילו דבר לא אירע.

מעשה מפעים נוסף מאותו ענין, סיפר בשיחתו המשגיח דקמניץ הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, וכה היו דבריו:

יש ספר בשם 'חלקת יואב', שחברו הגאון האדיר רבי יואב יהושע וינגרטן, מגאוני פולין. הוא היה גאון אדיר וכתב בספרו פלפולים חריפים היורדים לעומק העיון באופן נפלא ביותר. בסוף הספר הוא הוסיף קונטרס שנקרא 'קב"א דקושייתא' ובו מאה ושלוש קושיות עצומות כמנין קב"א שנותר עליהן בצ"ע.

בשנת תש"ח כשהבריטים יצאו מארץ ישראל ופרצה מלחמה עם הערבים, נאלצו יהודי ירושלים עיה"ק לרדת למקלטים ולשהות בהם במשך ימים ארוכים. כולנו ישבנו במקלטים, אף אחד לא העז להישאר בבית, כי כל

הזמן נפלו פגזים שנורו על ידי האויב הערבי. היציאה לרחוב היתה בגדר של סכנת נפשות, וכשלא היתה ברירה והיו חייבים לצאת כדי להביא אוכל ומים, היו עושים תורנות, וכל אחד מהגברים במקלט היה צריך לחרף נפשו בכפו ולהביא אוכל ומים שיהיה ליושבי המקלט, כל אחד בתורו. הסדר היה שכל אדם היה זכאי לקבל שמינית של כיכר לחם ביום, כי היה מחסור חמור במזון, והיו צריכים לקצוב מזון לכל נפש. לבעלי החנויות היו רשימות מסודרות כמה אנשים יש בכל שכונה ולפי זה היו מקבלים לחם. אני עצמי הייתי אז חצי שנה אחרי החתונה, ושהיתי במקלט יחד עם הרבנית שלי. אבל היתה לנו בעיה, כי לא הספקנו להעביר את הכתובת שלה לשכונה בה התגוררנו. אנחנו היינו בשכונת 'זכרון משה', והיא התגוררה לפני החתונה בשכונת 'שערי חסד'. כך נוצר מצב שמנת הלחם שלה היתה ב'שערי חסד', ופה היינו שנינו עם מנת לחם אחת, שמינית של כיכר לחם, בזה התחלקנו יום יום...

אם תיקחו כיכר לחם ותחלקו אותו ל-16 חלקים, תגיעו לכמות הלחם שכל אחד מאיתנו היה אוכל במשך יום שלם, ומוצרי מזון נוספים כמעט ולא היו בנמצא, כך שזה פחות או יותר היה מה שאכלנו כל היום. בחדר שבו אנחנו היינו, חדר בגודל של ארבעה מטרים על ארבעה מטרים, שהו 40 אנשים! חצי חדר היה נשים וחצי גברים, ומאחר ולא היה מקום להכניס 40 מזרנים, היו מכסים את כל רצפת החדר במזרנים, וכל אחד היה ישן על שליש מזרן, זה מה שהיה. לא יותר מזה. התקופה הזאת נמשכה למעלה מחודש!

ולמה אני מספר לכם את זה? כי בבתי הורודנא, עוד אחת משכונות ירושלים, היה שם מקלט שהיה נראה בערך כמו המקלט שבו אנחנו שהינו. אותם תנאים, מחנק, חום, מזון קצוב בכמות קטנה וצפיפות נוראה. ישב שם ראש ישיבת 'עץ חיים' הגאון הגדול רבי ישעיה וינוגרד זצוק"ל, ובין כל ההמון שניסה כל הזמן לדעת מה קורה ומה עושה האויב הנורא... רבי ישעיה רוח אחרת היתה עמו. הוא מצא במקלט שלו איזה ספר ישן... חלקת יואב. יפה מאוד, הוא מעלעל בספר ושוקע בתוכו, מדפדף לפה ולשם, והנה הוא מגלה את הקונטרס שבסופו 'קב"א דקושייתא' - מאה ושלוש הקושיות שאין להם תשובה.

חשב רבי ישעיה לעצמו, הרי עכשיו יש לי זמן, אין ישיבה אני בחופש. הוא לקח את הקונטרס הזה, ולקח עט עם כמה דפים והחל לכתוב תשובות לכל אחת מהקושיות!

שלושה ספרים חיבר רבי ישעיה ושמן נקוב 'שערי זיו' (זיו"ו - ראשי תיבות ישעיה זאב וינוגרד), הספר הראשון הוא על סדר זרעים, מועד, ונשים. השלישי זה על סדר קדשים וטהרות והספר האמצעי הוא על סדר נזיקין. זה ספר גדול, כמעט בגודל של גמרא, והחצי השני של הספר האמצעי על סדר נזיקין, זה קונטרס 'קב"א דניחותא', בו הוא מביא מאה ושלוש תירוצים גאוניים על כל הקושיות הגאוניות של ה'חלקת יואב'. 'קב"א דניחותא' כנגד 'קב"א דקושייתא'. על כל שאלה הוא כתב מערכה שלמה עם ציטוטים ומקורות מכל חלקי התורה, כדי לתרץ את הקושיות, ואת כל החיבור הגאוני הזה הוא חיבר כשישב במקלט בתנאים שתיארת לי לכם מקודם!

איך הוא הצליח? בגלל שהתורה היתה עיקר אצלו. היא היתה כמו אוויר לנשימה, ואני מבטיח לכם שכולנו, כל מי שהיו שם במקלטים לא הפסקנו לנשום - כך גם הוא לא הפסיק ללמוד.

שבת שלום ומבורך!